

محرم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ЯНГИ ҲИЖРИЙ САНА

Мухтарам жамоат! Ҳар йилги ҳаж мавсуми ниҳоясига етгач, бутун дунёдан ҳаж ибодатини адо қилиш учун Маккаи мукаррамага келган мусулмонлар «ҳожидеган шарафли номга эришиб ўз ватанларига қайтадилар.

Ҳаж ойлари ҳижрий йилнинг энг охири ойлари ҳисобланади. Ундан кейин келадиган Мухаррам ойи эса, ҳижрий йилнинг биринчи ойдир. Шу муносабат билан сиз азизларга бугунги жума мавъизамизда ҳижрий йилнинг бошланиш тарихи ҳақида маълумот бермоқчимиз.

Маълумки, инсоният ҳаёти давомида бевосита тақвимга эҳтиёж сезади. Тарихий воқеаларни аниқлашда, келажакдаги ишларни режалаштиришда тақвимга мурожаат қилинади, албатта. Шу нуқтаи назардан ҳижрий-қамарий тақвимнинг жорий бўлиши Ислом динининг воқеий, яъни ҳаёт билан ҳамнафас, дин эканлигига ёрқин мисол бўла олади.

Ислом дини келишидан олдин араблар йиллар ҳисобини тарихда бўлиб ўтган бирор муҳим воқеага боғлаб олиб борар эдилар. Масалан, Абраҳанинг Қаъбага филлар билан қилган юриши муносабати билан номланган “Фил йили” маълум вақт йил боши сифатида фойдаланилган. Ҳатто, Пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафо صلی اللہ علیہ وسلم нинг таваллуд саналарини аниқлашда Фил йили билан боғланганлиги тарих китобларида зикр этилган. Ислом дини келгандан кейин ҳам мусулмонлар йил ҳисобларини шу зайлда олиб боришда давом этдилар. Масалан, вабо тарқаган йилни Вабо йили, қурғоқчилик бўлган йилни Рамода (кул) йили, деб номлаб, йил саналарини шу вақтларга нисбатан аниқлар эдилар.

Ҳазрати Умар رضي الله عنه даврларига келиб Ислом диёри кенгайиши муносабати билан турли воқеа ва ҳодисаларнинг тарихини қайд этиб бориш, ўзаро ёзишмалар ва расмий хатларда саналарни қайд қилишда муаммоларга дуч келинди ва бу ҳолат ўз навбатида мунтазам тақвим жорий қилишни тақозо этди. Муаммони ўз вақтида англаб етган Ҳазрати Умар رضي الله عنه зудлик билан уламоларни жамладилар ва ўртага мусулмон тақвимини жорий этиш ва уни қайси санадан бошлаш маъқул эканлиги масаласини кўйдилар. Барчанинг фикри эшитиб кўрилгач, ниҳоят Ҳазрати Али رضي الله عنه нинг мусулмон тақвимини Пайғамбар صلی اللہ علیہ وسلم нинг ҳижрат қилган йилларидан бошлаш мақсадга мувофиқ бўлиши ҳақидаги фикрлари бир овоздан маъқулланди. Ҳазрати Усмон ибн Аффон رضي الله عنه нинг Мухаррам

ойини мусулмон тақвимининг биринчи ойи бўлиб қолиши ҳақидаги тақлифлари инобатга олинди.

Мусулмон тақвимида йил ҳисоби Ойнинг ўз буржлари бўйлаб бир йилда айланиб ўтган вақтига қараб олинади.

هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِّينَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ (سورة يونس/5).

яъни: “У Қуёшни зиё (таратувчи) ва Ойни нур (сочувчи) этган ҳамда йилларнинг ададини ва (вақт ва замонга доир) ҳисобни билишларингиз учун уни (Ойни) манзилларга (бўлиб) ўлчаб қўйган зотдир. Буни Аллоҳ фақат ҳақ (ҳикмат) билангина яратди. Билувчи қавм учун оятларни (У) батафсил баён қилур” (Юнус сураси, 5-оят). Ойнинг ўн икки буржи ва йигирма саккизта манзили бор. Буржлар – ҳамал, савр, жавзо, саратон, асад, сунбула, мезон, ақраб, қавс, жадей, далв, ҳут. Ҳар бир буржда иккию учдан бир манзил бўлиб, ой ҳар кеча шу манзиллардан бирига тушиб ўтади.

Араб тилида Ой “қамар” дейилади. Шу тариқа Пайғамбар ﷺ нинг хижратларидан кейин ўн етти йил ўтиб, Ҳижрий-қамарий мусулмон тақвими жорий этилди. Эслатиб ўтиш лозимки, бугун 2017 йил 22 сентябрдан бошлаб ҳижрий-қамарий тақвим ҳисоби бўйича **1439 хижрий йил** кирди.

Мусулмон тақвимининг биринчи ойи Мухаррам деб аталиб, Аллоҳ таоло бу ойда уруш қилишни ҳаром қилган. Бу ойда қилинган яхши амалларга кўплаб савоблар ато этилади, гуноҳ қилиш эса зулм ҳисобланади. Бу ойнинг ўнинчи куни алоҳида фазилатга эга бўлиб, бу кунни Ашуро куни дейилади. Инсоният тарихида Ашуро кунида бир қанча муҳим воқеалар содир бўлганлиги ҳақида манбаларда баён қилинган. Жумладан, ватандошимиз Абу Лайс Самарқандий ғ ўзларининг “Танбеҳул ғофилин” номли китобларида Икрима رضي الله عنه дан ривоят қилиб айтадилар: **“Ашуро куни – Одам ф нинг тавбалари қабул қилинган, Нух ф кемадан тушган ва бунинг шукронасига рўза тутган, Фиръавн зарқ этилиб, Бани Исроилга денгиз ёрилган в а шунинг учун улар рўза тутишган кундир. Агар сен ҳам ўша куни рўза тута олсанг, тутгин”.**

Ашуро куни нафл рўза тутишлик суннат амал ҳисобланиб, Ибн Аббос رضي الله عنه дан ривоят қилинган ҳадисда бу ҳақда шундай дейилади:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمَ الْمَدِينَةَ فَوَجَدَ الْيَهُودَ صِيَامًا يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَا هَذَا الْيَوْمُ الَّذِي تَصُومُونَهُ؟" فَقَالُوا هَذَا يَوْمٌ عَظِيمٌ أَنْجَى اللَّهُ فِيهِ مُوسَى وَقَوْمَهُ وَغَرَّقَ فِرْعَوْنَ وَقَوْمَهُ فَصَامَهُ مُوسَى شُكْرًا فَنَحْنُ نَصُومُهُ، فَقَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "فَنَحْنُ أَحَقُّ وَأَوْلَى بِمُوسَى مِنْكُمْ" فَصَامَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ" (رَوَاهُ الشَّيْخَانِ).

яъни: Абдуллоҳ ибн Аббос رضي الله عنه дан ривоят қилинади, Расулуллоҳ صلی اللہ علیہ وسلم Мадинаи Мунавварага келганларида у ердаги яҳудийларни Ашуро куни рўза тутаятганларини кўрдилар ва: **“Сизлар рўза тутаятган бу кун қандай кун?”** – деб сўрадилар. Улар: “Бу улуғ кун. Бу кунда Аллоҳ таоло Мусо ф ва унинг қавмига нажот бериб, Фиръавн ва унинг қавмини ғарқ этгандир. Шунинг учун Мусо ф бу куннинг шукронасига рўза тутганлар. Шу сабабли биз ҳам рўза тутмоқдамиз, деб жавоб бердилар. Шунда Расулуллоҳ صلی اللہ علیہ وسلم: **“Сизлардан кўра Биз Мусо ф га ҳақлироқмиз”**, дедилар ва шу куни рўза тутдилар, бошқаларни ҳам рўза тутишга буюрдилар” (Имом Бухорий ва Имом Муслим ривоятлари).

Муҳаррам ойида саналган фазилатга рўза амали ила эришилади. Чунки Пайғамбаримиз \square рўза тутишга тарғиб қилиб, унинг улуғ фазлига эришишлик йўллари чиройлик ва батафсил йўл ила кўрсатиб бердилар. Биз бу кунни ҳар сониясини ёддан чиқармасдан эътибор бериб ўтказамиз. Рўза масаласида Баззор ва Абу Хурайра رضي الله عنه ривоятига кўра, Пайғамбаримиз صلی اللہ علیہ وسلم шундай деганлар: **“Ашуро сиздан аввалги бир Пайғамбарнинг байрамидир. У кунни рўза билан ўтказинг”**. Абдуллоҳ ибн Аббос رضي الله عنه Ашуро кунининг фазли ҳақида сўраганда, ушбу муборак хабарни бердилар: “Пайғамбаримиз صلی اللہ علیہ وسلم Ашуро куни рўзасини бошқалардан афзал кўриб тутганларини, Рамазон ойи рўзасини соғингандек бошқа кун ва ой рўзасини соғинганларини кўрмадим”, деб жавоб бердилар. Абу Хурайра رضي الله عنه дан ривоят қилинади Пайғамбаримиз صلی اللہ علیہ وسلم: **“Рамазон ойидан кейин рўзанинг афзали Муҳаррам ойи рўзасидир. Фарз намоздан кейинги энг афзал намоз тунгги намоздир”**, – дедилар. Яна бошқа ривоятларда Пайғамбаримиз صلی اللہ علیہ وسلم: **“Бир кунни бошқа кунда рўза тутишдан ҳеч қандай устунлиги йуқ яъни ҳаммаси тенгдир. Лекин Рамазон ойи ва Ашуро куни бундан мустасно”**, – дедилар. Пайғамбаримиз صلی اللہ علیہ وسلم дан сўрашди. У вақт Ҳазрати Али رضي الله عنه ҳам шу ерда эдилар.

Эй, Расулуллоҳ صلی اللہ علیہ وسلم Рамазондан бошқа бир вақт рўза тутиш тавсия қилинса қайси ойни тавсия қилган бўлар эдингиз?

Пайғамбаримиз صلی اللہ علیہ وسلم: **“Рамазондан бошқа бир ойда рўза тутишни истасанг Мухаррам ойида тут. Чунки Мухаррам ойи Аллоҳнинг ойидир. Харом ойлардандир. Шу сабабли бу ойда тут. Бу ойда бир кун борки Аллоҳ Аввалги қавмлардан баъзи инсонларни тавба қилишни муяссар қилгани каби бошқа инсонларни тавбасини қабул этишни муяссар қилди”**, – деб жавоб қилдилар (Имом Термизий ривояти).

Мазкур ҳадисдан куйидагича хулоса қилиш мумкинки, қайси бир киши бирор улуғ неъматга мушарраф бўлса, унинг шукронасига, ҳеч бўлмаса, бир кун нафл рўза тутмоғи мақсадга мувофиқдир. Зеро, Пайғамбаримиз ﷺ ҳафтанинг ҳар душанба куни нафл рўза тутар эдилар, саҳобалар бунинг сабабини сўраганларида, У зот: **“Мен шу кунда тузилганман ва шу куни пайғамбар бўлганман”**, – деб жавоб берганлар.

Азизлар! Бундан ташқари Ашуро кунининг фазилати борасида куйидаги ривоят ҳам мавжудки:

يُرْوَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمَيْتَشِرِ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ قَالَ: "بَلَعْنَا أَنَّهُ مَنْ وَسَّعَ عَلَى أَهْلِهِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ سَائِرَ سَنَتِهِ" قَالَ سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ: "جَزَيْنَاهُ مُنْذُ سِتِّينَ عَامًا فَوَجَدْنَاهُ صَحِيحًا".

яъни: Иброҳим ибн Муҳаммад ибн ал-Мунташирдан, у киши отасидан ривоят қилиб айтадики: “Бизга келган хабарга кўра, ким Ашуро куни оила аҳлига кенгчилик қилиб берса, Аллоҳ таоло унга йил давомида кенгчилик қилиб кўяди”. Суфён ибн Уяйна айтадилар: “Биз бу хабарни олтмиш йилдан бери тажриба қиламиз ва унинг тўғрилигини топганмиз”.

Дарҳақиқат, инсон ўз аҳли оиласига ҳар қанча кенгчилик қилиб берса ярашади. Айниқса, йилда бир келадиган ушбу фазилатли Ашуронинг ўн кунида киши ўз оиласига зарур бўладиган егулик ва бошқа эҳтиёжларини имкон қадар муҳайё қилса, йил давомида бу оилани фазилатли барака ва кўплаб яхшиликлар асло тарк этмайди. Шунга кўра шодиёна кунларига алоҳида эътибор қаратилиши мақсадга мувофиқ. Зеро, ҳадиси шарифда марҳамат қилинган:

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "دِينَارٌ أَنْفَقْتَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ دِينَارٌ أَنْفَقْتَهُ فِي رَقَبَةٍ وَ دِينَارٌ تَصَدَّقْتَ بِهِ عَلَى مَسْكِينٍ وَ دِينَارٌ أَنْفَقْتَهُ عَلَى أَهْلِكَ أَعْظَمُهَا أَجْرًا الَّذِي أَنْفَقْتَهُ عَلَى أَهْلِكَ" (رَوَاهُ الْإِمَامُ مُسْلِمٌ).

яъни: Абу Ҳурайра رضي الله عنه дан ривоят қилинади, Расулulloҳ صلی اللہ علیہ وسلم дедилар: **“Аллоҳ йўлида қилган бир динор инфоқинг, қул озод этиш учун қилган бир динор инфоқинг, мискинга қилган бир динор садақанг ва аҳлингга қилган бир динор нафақанг, буларнинг ичидан савоби энг улуғи аҳлингга қилган нафақангдир”** (Имом Муслим ривояти).

Муҳтараж азизлар! Бу жума кунимизнинг Фикҳий масалалари:

Азон айтиш тартиби:

- 1) азон айтиш беш вақт намоз ва жума намози учун суннатдир;
- 2) бомдоддаги азонга “حَيَّ عَلَيَّ الْفَلَاحُ” лафзидан сўнг “الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ” деган жумлани қўшиб икки марта айтиш;

- 3) иқомат айтиш ҳам азон каби айтилади. Бироқ, азонга “حَيِّ عَلِيَّ الْفَلَّاحِ” лафзидан сўн "قد قامت الصلاة" деган жумлани кўшиб икки марта айтади;
- 4) азон айтишда шошмасдан ва иқомат айтишда тезлаштириб айтиш;
- 5) азон ва иқомат айтаётганда қиблага юзланиб туриш;
- 6) азон эшитилганда ўтириш, бироқ шом намозида эмас;
- 7) қазо намоз учун азон ва иқомат айтилади. Агар қазо намозлари кўп бўлса биринчисига азон айтиб қолганларида фақат иқомат айтилади, холос;
- 8) муаззин таҳоратли бўлиши лозим;
- 9) намоз вақти киришдан олдин азон айтиш жоиз бўлмайди. Вақт кирганда қайтиб азон айтилади;
- 10) шаҳарда бўлган одам уйда намоз ўқиса азон ва иқоматни айтади, токи жамоат намозига ўхшасин. Агар тарк қилса ҳам жоиз.

Намознинг ташқаридаги фарзлари 6 та дир:

- 1) таҳорат олиш;
- 2) авратни ёпиши (эркакнинг аврати киндик остидан то тиззасигачадир. Аёлнинг аврат жойлари юзи, икки қўлнинг кафти ва икки оёқ тўпиғи остидан бошқа ҳамма жойи);
- 3) жойи пок бўлиши;
- 4) намозни ният қилиш. Ниятни такбири таҳрима билан боғлаб кетиши ва унинг ўртасида бирор амал билан кечиктирмаслик;
- 5) қиблага юзланиш;
- 6) ўз вақтида ўқиш.

Намознинг ичидаги фарзлари 6 та дир:

- 1) такбири таҳрима;
- 2) қиёмда туриш;
- 3) қироат қилиш;
- 4) рукуъ қилиш;
- 5) сажда қилиш;
- 6) намознинг охирги қаъдасида ташаҳхуд миқдорича ўтириш.

Муҳтарам жамоат! Ўзбекистон мусулмонлари идораси томонидан ҳижрий 1439 йил учун янги таквим нашрдан чиқди. Уларни жойлардаги дўконлардан харид қилишингиз мумкин.

Аллоҳ таоло ушбу янги ҳижрий 1439 йилни тинчлик, файзли ва барокатли айласин! Омин!